

NANDIPHA MNTAMBO **COWGIRL**

De Swazilandse Nandipha Mntambo is een van de opwindendste kunstenaars van het moment. Dit jaar krijgt ze de Standard Bank Young Artist Award, een prestigieuze Zuid-Afrikaanse kunstprijs. Carina van der Walt maakt een reis door haar bijzondere wereld. 'Een koeienhuid probeert altijd terug te keren naar zijn oorspronkelijke vorm: die van de koe.'

TEKST: CARINA VAN DER WALT

BEELD: NANDIPHA MNTAMBO / COURTESY OF MICHAEL STEVENSON GALLERY, CAPE TOWN

Nandipha Mntambo (1982) laat altijd iets van zichzelf zien in haar kunst. Letterlijk. Voor haar sculpturen dient haar eigen lichaam als mal. Zijzelf is de matador in een arena in een videowerk. Haar foto's en bronzen beelden tonen haar gezicht, haar hoofd, schouders en borsten. Mntambo wordt deel van elk nieuw kunstobject, ongeacht het medium. Nog een kenmerk van haar kunst: het gebruik van de koe. Koeienhuiden, hoorns, oren, hoeven en staarten behoren tot haar favoriete materialen. Van de koeienhuiden maakt ze beelden van vrouwenfiguren – haar eigen figuur, en soms dat van haar moeder. 'Mensen merken vaak op dat ik weinig lichaamshaar heb', vertelt ze. 'Dit zou aantrekkelijk en begerenswaardig zijn. Net zoals de zachtheid van een vrouwenhuid. Ik wil deze schoonheidsidealen uitdagen door vrouwelijke vormen te scheppen die tegelijk mooi én harig zijn.'

Tegenstellingen - mooi en lelijk, mannelijk en vrouwelijk, aantrekking en afstoting, vechten en beschermen - komen telkens terug in haar werk. Mntambo weet ze altijd te verenigen binnen een kunstwerk. 'Ze zijn ook deel van mijn persoonlijkheid: hoe ik aankijk tegen de werkelijkheid van elke dag. Soms word ik aangetrokken tot een situatie of een persoon, terwijl ik weet dat het gevaarlijk voor me is.' Haar fascinatie voor het lijfelijke komt niet uit de lucht vallen. Ze wilde aanvankelijk forensisch patholoog worden. Met dat doel vertrok ze na haar jeugd in Johannesburg (ze woonde maar kort in Swaziland) naar Kaapstad om natuurwetenschappen te studeren. 'Interessant. Tot ik stage moest lopen bij een aantal forensisch pathologen', vertelt ze lachend. 'Ik besepte daar dat ik niet elke dag in een laboratorium wilde zitten, kijkend naar dode lichamen.'

KOEIENHUID

Omdat kunst een van haar vakken op de middelbare school was geweest, kan ze een kleine portfolio opsturen naar de Michaelis School of Art. Deze gerenommeerde kunstopleiding van de Universiteit van Kaapstad accepteert haar. Daarna gaat het snel. Al tijdens haar studie exposeert ze sculpturen van koeienhuid. Na haar afstuderen - met onderscheiding - krijgt ze een atelier van de Michael Stevenson Gallery in Kaapstad tot haar beschikking. Hier, in haar 'laboratorium', ontwikkelt ze haar tech-

niek verder. De huiden trekt ze aanvankelijk over gipsmodellen van etalagepoppen, maar al gauw ook over gipsvormen van haar eigen lichaam. Dat is geen gemakkelijk werk. 'Ik zoek de koeienhuiden stuk voor stuk met zorg uit. Vervolgens behandel ik ze met chemicaliën waardoor ze buigzamer worden. Zo'n huid is erg hardnekkig en probeert altijd terug te keren naar zijn oorspronkelijke vorm, die van de koe. Ik moet een strijd aangaan om aan het beest een nieuwe, menselijke identiteit op te leggen.'

Als de koeienhuid eenmaal gevormd is, wordt de gipsvorm verwijderd en vervangen door hars. Het resultaat: lege, hangende lichamen. Bij-effect van deze aan het slagersvak gerelateerde werkwijze: Mntambo verliest alle lust om vlees te eten en is inmiddels vegetariër.

SPOOKACHTIG

Behalve een atelier krijgt Mntambo in 2007 ook een solotentoonstelling in de Michael Stevenson Gallery: *Ingabisa*. In haar moedertaal SiSwati verwijst die titel naar een jonge vrouw op huwbare leeftijd, zoals Mntambo zelf is op dat moment. Op de expositie is onder andere *Indlovukati* ('de moeder van de koning') te zien, een werk dat de jurk verbeeldt van een majestueuze, spookachtige vrouw die de kijker lijkt te willen omhelzen. In *The Fighters* hangen twee vrouwelijke sculpturen, een lichte en een donkere, confronterend tegenover elkaar. Met een tweede solotentoonstelling in 2009 bevestigt galerie Michael Stevenson Mntambo's reputatie. Weer staat de vrouw centraal. Een leger vrouwenfiguren marcheert dreigend op de bezoeker af. Drie andere figuren lijken door de muur te willen ontsnappen.

Tussen deze twee solotentoonstellingen door reist Mntambo de hele wereld over voor groepstentoonstellingen in Europa, Amerika en Australië. Ze neemt twee maal deel aan de Dak'art Biënnale in Senegal en een keer aan de fotobiënnale in Bamako, Mali. Ze is met vijf werken aanwezig in het toonaangevende boek *Contemporary African Art since 1980* dat in 2009 verscheen, en is vertegenwoordigd in het standaardwerk *South African Art Now* van Sue Williamson. Ze wordt een nationale bekendheid als de voormalige minister van Cultuur van Zuid-Afrika haar werk als pornografisch bestempelt, iets waar ze zich fel tegen verweert. De hoogst denkbare waardering volgt dit jaar in de vorm van de Standard Bank Award for Young Artists.

'Ik wil niet
de hele
dag in een
laboratorium
zitten kijken
naar dode
lichamen'

BEELDEN
XXL

'Mensen
hebben
getwijfeld
of ik nou
man of
vrouw ben'

Pag 45: Europa, 2008, Archival ink on cotton rag paper, Photographic composite: Tony Meintjes,; Pag 46: The Rape of Europa, 2009, Photographic composite: Tony Meintjes, Nandipha Mntambo/Courtesy of Micheal Stevenson Gallery, Cape Town; Pag 48/49: Praça de Touros IV (triptych), 2008, Archival ink on cotton rag paper; Pag 51: Silence and Dreams (detail) Cowhide, cows' tails, resin, polyester mesh, waxed cord, Installation of 8 figures

'Ik probeer het koloniale tijdperk te accepteren als deel van onze geschiedenis'

EUROPA

Mntambo legt zich recentelijk ook toe op fotografie, 'een interessant medium met een boeiende geschiedenis'. Daarnaast is ze niet bang om verbanden te leggen tussen haar kunst en de grote namen en stromingen uit de kunstgeschiedenis. Ze put rijkelijk uit de Griekse mythologie.

Haar foto *The Rape of Europe* (het werk dat de cultuurminister zo hard veroordeelde) speelt zich af in een donker oerwoud. In de Griekse mythe droomt de jonge Europa dat twee continenten over haar ruziën: aan de ene kant een onbekend continent (Afrika?) dat Zeus haar zou geven, aan de andere kant Azië, dat aanspraak op haar maakt vanwege haar geboorteplaats. Europa kan niet meer slapen. Ze wandelt met een groepje vriendinnen naar de kust om bloemen te plukken. Plotseling verschijnt Zeus in de vorm van een prachtige witte stier die zich aan haar voeten neerlegt. Hij neemt haar mee naar Kreta en verklaart haar daar zijn liefde. In Mntambo's versie, een herinterpretatie van het gelijknamige werk van Picasso, neemt zij zelf de rol van de verkrachte Europa én van de verkrachter Zeus (met grote runderhoorns) op zich. Het werk is afschrikwekkend en fascinerend tegelijk.

De witte stier vormt ook in andere culturen een symbool, zoals in het hindoeïsme, waar de stier Nandi staat voor 'iemand die de weg verspert'. Mntambo wordt zelf ook vaak Nandi genoemd. 'De koe heeft overal in de wereld een andere betekenis,' zegt ze. 'Daardoor bindt ze alle mensen en wordt ze een universeel dier.'

Ander recent werk ligt meer in de traditie van de Renaissance. *Zeus* (2009) en *Sengifikile (Nu ben ik gearriveerd)*, (2009) hebben allebei een groot stel runderhoorns en -oren, die dreigend naar voren gericht staan. De torso's eindigen onder kleine vrouwelijke borsten, maar hebben een harde, mannelijke uitstraling. Mntambo daagt er de stereotiepe man-vrouwrollen mee uit. Zoals ze in een eerder interview zei: 'Ik vind het leuk om aan het androgyn te grenzen. Mensen hebben getwijfeld of ik nou man of vrouw ben.'

TOREADOR

Dat haar eigen identiteit een grote rol speelt in haar werk, is wel duidelijk. Toch gaat haar werk verder dan dat. In de video *Ukungenisa (Inleiding)*, toont ze een zwarte vrouw als stierenvechter met een rode doek in een verlaten

arena. De hoofdpersoon is, niet verwonderlijk, Mntambo zelf. De opnames vonden plaats in de hoofdstad van Mozambique, Maputo. Mozambikanen traden er ooit op als vechters voor het plezier van hun kolonistoren, de Portugezen. In de nu verlaten Praça de Touros speelt Mntambo om de beurt voor stier, stierenvechter en publiek. 'Op alle drie de rollen zijn angst, verwachting en de noodzaak tot bescherming van toepassing', legt ze uit. 'Dat maakt het verwarrend. Dat is mijn commentaar op de tegenstrijdigheden van het kolonialisme. Ik probeer om het koloniale tijdperk te accepteren als deel van onze geschiedenis in Zuidelijk Afrika. Het is deel geworden van ons hedendaagse leven.'

Ook de Duitse bezetting van Namibië heeft Mntambo uitgebeeld. In de sculptuur *Iqaba lami* (2007) verwijst ze naar het onmenselijke gedrag van de Duitsers tegenover de Herero, een bevolkingsgroep in het noorden van Namibië. Maar er klinkt ook bewondering in door van de traditionele bevolking voor de westerse invloeden, bijvoorbeeld van de Herero-vrouwen voor de Duitse kleding.

Mntambo zoekt haar thema's overal: in de Griekse mythologie of in het kolonialisme, in de betekenis van de koe of in schoonheidsidealen. De verwarring over wie ze nou precies is en waar ze vandaan komt laten maar één conclusie: Nandipha Mntambo is een wereldburger.

Nandipha Mntambo is van 15 april t/m 27 november te zien in de groepstentoonstelling 'ARS 11' in KIASMA, Helsinki Museum of Contemporary Art, en van 30 juni t/m 10 juli tijdens het National Arts Festival in Grahamstown, Zuid-Afrika, als winnaar van de Standard Bank Young Artist Award 2011.

Carina van der Walt komt uit Zuid-Afrika en woont in Nederland. Als freelance journalist schrijft ze over kunst, film, letterkunde en muziek. Daarnaast is ze schrijver en dichter. In het najaar 2011 verschijnt van haar bij Uitgeverij Hoenderbossche Verzen de dichtbundel *Van baksteen naar volle maan*.

